

Rząd : Wróblowe

Rodzina : Szpaki

Szapak (*Sturnus vulgaris*)

Ptak bardzo ruchliwy. Gromadzi się w ogromne, liczące do kilku tysięcy osobników stada. Ptak wędrowny. Przylatuje do Polski w marcu, a nawet w lutym, odlatuje od sierpnia do początku listopada. Zimuje w okolicach Morza Śródziemnego, także na zachodzie Polski.

Szpaki żywią się małymi bezkręgowcami i owocami (czereśnie, wiśnie, truskawki). Owady zjada wiosną i latem.

To gatunek monogamiczny. Około 3 m nad ziemią samica wybiera miejsce na gniazdo. Może to być dziupla, budynki (dziury, nisze), domki lęgowe.

Rodzina: Krukowate

Kawka (*Corvus monedula*)

Prowadzi stadne życie, często tworzy stada z gawronami. W poszukiwaniu pokarmu przeczesuje pola i łąki, wysypiska śmieci.

W stadzie kawek istnieje ustalona hierarchia społeczna. Osobniki stojące wyżej w tej strukturze stróżują, walczą i mają pewne przywileje.

To ptak osiadły i wędrowny. Na zimę przylatują do Polski osobniki z północy i wschodu.

Gatunek wszystkożerny. Pisklęta karmione są bezkręgowcami. Nie gardzi odpadkami.

Kawki łączą się w pary na całe życie. Gniazda zakłada w kominach, szczelinach, otworach w murach, w dziuplach. Budulcem na gniazdo są gałązki i patyki oraz błoto. Wyściółka to korzonki, spróchniałe drewno, śmieci.

Kruk (*Corvus corax*)

Prowadzi osiadły tryb życia. Najczęściej spotyka się pary tych ptaków. Gdy jednak dane miejsce obfituje w pożywienie, spotkać można stada kruków, liczące nawet kilkadziesiąt osobników. Kruk ma zwyczaj magazynowania pokarmu w dziuplach drzew lub pod kamieniami. Zimą spiżarnia może się znajdować w śniegu. W odróżnieniu od innych krukowatych, kruk unika człowieka i jego osiedli.

Jest wszystkożerny. Zjada nasiona, owoce, różne, zwykle młode i chore zwierzęta. Kruk plądruje też gniazda, zjada resztki i padlinę.

Są to ptaki monogamiczne i łączą się w pary na całe życie. Zakładają gniazdo na drzewach, słupach wysokiego napięcia, a także na skałach. Gniazdo zbudowane jest z patyków i ziemi. Wyściełane jest trawą oraz sierścią.

Wrona siwa (*Corvus cornix*):

Jest częściowo wędrowna. Przylatuje w marcu i kwietniu, odloty w październiku i listopadzie. Jest ostrożna, ale do obecności człowieka jest przyzwyczajona.

Jest wszystkożerna. Zjada drobne ssaki, jaja, pisklęta, owady, nasiona, odpadki, także padlinę.

Jest to gatunek monogamiczny. Gnieździ się pojedynczo na drzewach. Gniazdo zbudowane jest z patyków, wyściełane ziemią, perzem i trawami.

Sroka (*Pica pica*)

Sroki zjadają ślimaki, dżdżownice, duże owady, jaja, młode ptaki, padlinę, owoce, nasiona roślin, odpadki.

To gatunek monogamiczny. Gniazdo w formie kuli znajduje się w koronach drzew. Nad gniazdem jest daszek z kolczastych gałązek. Każdego roku sroka buduje nowe gniazdo.

Sójka (*Garrulus glandarius*)

Zamieszkuje wszelkie typy lasów. W okresie gniazdowania nie występuje w lasach liściastych i mieszanych z dębami. W górach można ją spotkać na granicy lasu. Przebywa chętnie w pobliżu poręb. To ptak osiadły i przelotny. Jest dość ruchliwy.

Sójki polują na owady, których szukają w koronach drzew. Zjadają także gryzonia, drobne ptaki, żółędzie. Na polu zbierają ziarno. Ptak ten robi zapasy żółędzi na zimę. Chowa je w ziemi, w szczelinach drzew, pod korzeniami.

To ptak monogamiczny. Gniazdo o luźnej konstrukcji, złożone z patyków, znajduje się w koronie drzew na różnej wysokości - od 2 do 6 m. Wyprowadza jeden lęg w roku na przełomie kwietnia i maja.

Orzechówka (*Nucifraga caryocatactes*)

Ptak ten zjada głównie nasiona drzew iglastych, a także orzechy laskowe. Te ostatnie, jak również nasiona limby, magazynuje w ziemi i dziuplach. W okresie wiosny i lata zjada także bezkręgowce. Zimą ptaki te korzystają ze swoich zapasów. W Polsce jest obecny na północnym-wschodzie i na obszarach górskich,

a także wyspowo w centralnej Polsce. Zamieszkuje lasy świerkowe, sosnowe, jodłowe i mieszane.

Prowadzi osiadły tryb życia. Gdy ma miejsce nieurodzaj nasion drzew iglastych, ptaki migrują za pokarmem na zachód. Poza okresem lęgowym orzechówki łączą się w stada. Najczęściej można orzechówkę zaobserwować jesienią tam, gdzie występują skupiska leszczyzny.

Ptak ten zjada głównie nasiona drzew iglastych, a także orzechy laskowe. Te ostatnie, jak również nasiona limby, magazynuje w ziemi i dziuplach. W okresie wiosny i lata zjada także bezkręgowce. Zimą ptaki te korzystają ze swoich zapasów.

Orzechówka wyprowadza jeden lęg w roku. Gniazduje wysoko na drzewach iglastych.

Gawron (*Corvus frugilegus*)

Ptak ten szuka pożywienia prawie wyłącznie na ziemi. Żerowanie odbywa się na polach, łąkach. W okresie od jesieni do wiosny zimują u nas osobniki z północy i wschodu Europy. W dzień ptaki rozpraszają się. Nocą gromadzą się na noclegowiska w miejscach, gdzie nie są niepokojone przez człowieka (skupiska drzew w parkach, na cmentarzach itp.).

Gawron zjada drobne zwierzęta, w tym chrząszcze i dżdżownice, nasiona, owoce, pędy roślin, odpady i padlinę. Plądruje czasem gniazda innych ptaków z jaj i piskląt. Nierzadko żeruje na wyspiakach śmieci.

Gawrony łączą się w pary już na jesień. W ciągu roku wyprowadza jeden lęg. Gniazdowanie odbywa się w koloniach w koronach drzew. Gniazdo to konstrukcja z patyków, korzeni, i gałęzi, zlepionych gliną. Gniazdo wysłane jest puchem, sierścią i trawą, czasem papierem.

Rodzina: Pliszkowate

Pliszka siwa (*Motacilla alba*)

Chętne zamieszkuje na brzegach akwenów wodnych, lubi obecność człowieka. Można ją spotkać przy domostwach w parkach i w ogrodach.

Pliszka charakterystycznie drepcze po ziemi, ucieka po ulicy przed samochodami, ciągle kiwa ogonem i skłania główkę. Część populacji zimuje w Europie Środkowej, część odlatuje na zimę do Afryki Środkowej. Pliszka siwa przylatuje do nas w marcu, odloty trwają od września do października.

Zjada owady, larwy i pająki. Szczególnie lubi komary, muchy, chrząszcze i małe motyle. Lubi chodzić za pługiem, wybierając larwy i pędraki z gleby.

Pliszka siwa buduje gniazdo zazwyczaj w pobliżu wody w płytkich zagłębieniach w ziemi lub przy budynkach, w stertach drewna.

Rodzina: Jaskółki

Brzegówka (*Riparia riparia*)

Jaskółka ta kopie nory w stromych, piaszczystych skarpach, najczęściej nad brzegiem rzeki, czy żwirowiska. W Polsce obecny niemal w całym kraju. W odróżnieniu od innych jaskółek występuje wyłącznie nad wodami.

To ptak wędrowny. Gromadzi się w stada w okresie żerowania, lęgów i wędrówek.

Jaskółka brzegówka zjada owady chwytane w locie.

Jaskółka ta kopie nory w stromych, piaszczystych skarpach, najczęściej nad brzegiem rzeki, czy żwirowiska. Tunel może mieć kilkadziesiąt centymetrów długości.

Rodzina : Drozdowate

Paszkot (*Turdus viscivorus*)

W Polsce jest obecny na terenie całego kraju. Zamieszkuje lasy iglaste. Poza lęgami można go spotkać także na otwartych terenach.

To ptak częściowo wędrowny. Na południu kraju paszkota można obserwować przez cały rok. Nierzadko obserwowany z kwiczołami. Przejawia silne zachowania terytorialne. Spotykany jest pojedynczo lub w małych grupach.

Poluje na owady, dżdżownice i ślimaki. Późnym latem i jesienią zjada pędy, kwiaty i nasiona roślin. Rzadziej zjada pisklęta innych ptaków.

Wyprowadza dwa lęgi w ciągu roku. Najczęściej gniazduje na drzewach iglastych. Gniazdo zbudowane jest z patyków, korzeni, mchów oraz trawy, a w środku wylepione błotem z próchnem drzewa.

Kos (*Turdus merula*)

Można go spotkać w mieście, w parkach, lasach, ogrodach. Zasiedlają lasy wszelkich typów.

Kos jest ptakiem wędrownym. Kos lęgowy przylatuje od początku marca do kwietnia, odlatuje w październiku i listopadzie. Populacja miejska zimuje w Polsce. Kos leśny jest ostrożny i płochliwy.

Zjada dżdżownice, ślimaki, owady, owoce, jagody.

Gatunek monogamiczny. W lasach kos gniazdo zakłada na drzewie, często bardzo nisko (nawet 0,5 m nad ziemią). W miastach w różnego rodzaju wyłomach. Na gniazdo składają się suche trawy i liście, zlepione próchnicą z piaskiem. Wyściółka złożona jest z cienkich traw.

Rudzik (*Erithacus rubecula*)

W Polsce jest dość liczny ptakiem lęgowym. Zamieszkuje zarośla gęstych lasów, zagajników, parków i ogrodów.

Rudzik jest ptakiem wędrownym. Przylatuje od marca do kwietnia, odlatuje od września do października. Pojedyncze osobniki u nas zimują. Często przebywa na ziemi.

Zjada owady i inne bezkręgowce, które zbiera w ściółce leśnej. Jesienią żywi się też jagodami.

To gatunek monogamiczny. Gniazduje na ziemi u stóp pnia drzewa lub krzewu, nisko w półdziuplach. Gniazdo złożone jest ze zbutwiałych liści i mchu.

Rodzina : Mysikróliki

Mysikrólik (*Regulus regulus*)

W Polsce można go spotkać na terenie całego kraju. Jest dość pospolity, a w niektórych latach zdarzają się masowe pojawy. Najliczniej występuje wówczas na wybrzeżu. Preferuje lasy iglaste i mieszane.

To bardzo ruchliwy ptak. Jest częściowo osiadły. U nas występuje przez cały rok. Ptaki te charakteryzuje duża śmiertelność podczas mroźnych zim. Podczas lęgów przejawia silne zachowania terytorialne. Czasem towarzyszy stadom sikor.

Mysikrólik poluje na owady i ich larwy. Zimą wyszukuje poczwerek owadów i ich jaja. Dietę taką uzupełnia nasionami szyszek.

W ciągu roku wyprowadza dwa lęgi. Gniazduje wysoko i na końcu gałęzi świerka lub jodły. Gniazdo zbudowane jest z mchów i porostów połączonych pajęczyną. Budują je oba ptaki. Wyściółka jest z piór i włosów.

Rodzina : Sikory

Sikora bogatka (*Parus major*)

Zamieszkuje lasy z wyjątkiem czysto iglastych, parki, ogrody, wsie i miasta.

Jest to gatunek osiadły. Tylko zimą migruje w pobliże ludzkich osiedli. Sikora bogatka w okresie lęgowym zjada dziennie tyle owadów ile sama waży. Często tworzy stada z innymi sikorami w okresie zimowym.

Sikora bogatka zjada małe owady, larwy, pająki, nasiona, łoż w miejscach dokarmiania. Zbiera je nierzadko na ziemi. Zwykle jednak poszukuje owadów na drzewach, głównie motyli i ich larw oraz jajeczek. Jest częstym bywalcem karmników.

Jest monogamiczna. Gnieździ się w dziuplach lub szczelinach drzew, chętnie w skrzynkach lęgowych. Gniazdo zbudowane jest z mchów, korzonków, włosia i porostów, a wyścielane jest włosiem, piórami i wełnistymi częściami roślin.

Sosnówka (*Periparus ater*)

W Polsce spotykana na terenie całego kraju przez cały rok. Jest to typowo leśny ptak. Najczęściej występuje w terenie górzystym.

Na ogół ptak ten prowadzi osiadły tryb życia. W okresie rozrodu przejawia silne zachowania terytorialne, poza tym okresem żyje w stadach. Noc spędza samotnie. Często zwisa z gałęzi do góry nogami. Bardzo sprawnie porusza się pośród gęstych gałęzi.

Sikora sosnówka poluje na owady i pajęczaki, szczególnie larwy niewielkich motyli, muchówki, błonkówki i mszyce. Czasem zjada nasiona drzew iglastych.

Jest monogamiczna, czasem nawet przez kilka sezonów. Gniazduje w dziuplach, szczelinach, czasem między korzeniami lub w norach gryzoni. Gniazdo z mchu buduje samica.

Modraszka, sikora modra (*Parus caeruleus*)

Modraszka żyje w lasach liściastych i mieszanych, sadach i parkach. Jest w Polsce licznym ptakiem lęgowym.

Modraszka jest ptakiem częściowo wędrownym. W Polsce można modraszki spotkać cały rok. Ptaki z północy odbywają dalekie wędrówki. Najliczniejsze są na wybrzeżu. Często zwisa głową w dół. Bardzo sprawnie porusza się pośród gałęzi. Zimą tworzy stada z sikorami innych gatunków.

Sikora modra zjada owady i pajęczaki oraz drobne nasiona.

Modraszka gniazduje w dziuplach, bardzo chętnie zajmuje budki lęgowe (średnica wlotu: 27-28 mm). Gniazdo zbudowane jest z mchu, suchej trawy, jest poza tym wysłane grubą, filcową warstwą z wełny, włosia, sierści.

Czarnogłówka (*Parus montanus*)

W Polsce jest nielicznym ptakiem gniazdującym. Preferuje liściaste lasy, najlepiej w pobliżu wody, także w lasy mieszane i iglaste (w zależności od podgatunku). W ogrodach pojawia się rzadko.

Sikorka czarnogłówka śpiewa często. To ptak osiadły. Czasem koczuje.

Czarnogłówka poluje na owady i inne bezkręgowce. Zjada też drobne nasiona.

Gniazduje w dziuplach, które sama sobie wykuwa w spróchniałym drewnie, lub zajmuje stare. Korzysta też z budek lęgowych.

Sikora uboga (*Poecile palustris*)

W Polsce jest średnio liczny na terenie całej Polski. Sikora uboga występuje najliczniej w lasach liściastych, a także w mieszanych. Stroni od zabudowań i małych zadrzewień.

To ptak osiadły. Poza okresem lęgów tworzy stadka, także z innymi sikorami. W zimie ptaki te mogą tworzyć pary niezależnie od płci.

Sikora uboga poluje na owady i pajęczaki. Zjada też owoce i nasiona roślin.

Sikora uboga jest monogamiczna. Wyprowadza 1 lęg w roku.

Sikora lazurowa (*Parus cyanus*)

Sikora lazurowa występuje w Azji, zalatuje do Europy. To ptak leśny.

Prowadzi osiadły, czasem wędrowny tryb życia.

Poluje na owady, zjada też nasiona.

Gniazduje w dziuplach.

Rodzina: Kowaliki

Kowalik, bargiel (*Sitta europaea*)

W Polsce średnio liczny ptak. Lasy, parki liściaste lub mieszane. Unika gęstych lasów i suchych borów.

Ptaka osiadły. Nie jest towarzyski, żyje samotnie. Tylko na okres lęgów łączy się w pary.

Charakterystyczne dla kowalików jest to, że sprawnie poruszają się po pniu drzewa głową w dół.

Zdarza się, że kowalik stuka dziobem w drzewo jak dzięcioł.

W odróżnieniu od pełzaczy i dzięciołów kowaliki nie podpierają się ogonem podczas wspinania się po pniu drzewa.

Zjada owady i nasiona drzew iglastych i liściastych, nasiona zbóż, orzechy laskowe, żółędzie, nasiona buka. Robi zapasy pokarmu, wpinając go w korę drzewa.

Samiec wczesną wiosną wołaniem oznacza swój teren, którego nie odstępował cały rok. Gniazdo zakłada w dziuplach, czasami w budkach lęgowych, zbudowane jest z kory, liści, łyka i łusek kory sosnowej. Gdy otwór do dziupli jest za duży, zamurówuje go gliną. Zamurowywanie może trwać nawet dwa tygodnie. Wyściółka gniazda wyłącznie z płatków kory sosnowej. Jeden lęg w roku.

Rodzina : Pełzacze

Pełzacz leśny (*Certhia familiaris*)

Ptak ten występuje na dużym obszarze Europy i Azji. W Polsce występuje na terenie całego kraju. Zasiedla wyłącznie lasy różnych typów, także te monokulturowe.

Jest to gatunek osiadły i koczujący. W porze lęgów występują parami lub pojedynczo. Poza okresem rozrodczym tylko w nocy tworzy skupiska. Zimą towarzyszy innym wróblowym. W poszukiwaniu pokarmu pełzacz leśny wspina się po pniu otaczając go po spiralnym torze ku górze. Gdy ptak osiągnie odpowiednią wysokość, zlatuje niżej i zaczyna wędrówkę od nowa.

Podstawą diety są owady i pajęczaki znajdujące na pniu drzew. Rzadziej zjada porosty i małe nasiona.

Pełzacz leśny jest monogamiczny. Wyprowadza dwa lęgi w roku. Gniazdo zakłada w pęknięciach pnia, szczelinach drzew, rzadziej w skrzynkach lęgowych o specjalnej konstrukcji.

Rodzina : Wilgi

Wilga (*Oriolus oriolus*)

Zamieszkuje skraje lasów liściastych i mieszanych, parki i ogrody z wysokimi drzewami. W Polsce jest mało liczny ptakiem lęgowym.

To ptak wędrowny. Do Polski przylatuje w kwietniu i maju, odlatuje od końca sierpnia do września. Jest bardzo płochliwa i trudna do obserwacji. To bardzo ruchliwy ptak.

Wilga zjada owady i jagody, zbierane zwykle wysoko w koronach drzew. Zjada niejadalne dla dużej części innych ptaków włochate gąsienice.

Gniazdo buduje wysoko nad ziemią z dala od pnia drzewa liściastego w rozwidleniu gałęzi. Zbudowane jest z trawy, wełny i łyka, wysłane jest mchem, suchą trawą, piórami.

Rodzina : Wróble

Wróbel, wróbel domowy, wróbel zwyczajny (*Passer domesticus*) Trzyma się zawsze w pobliżu ludzkich osad, miast, szczególnie wsi. Nie występuje w lasach.

Ptaki te zwykle przebywają w grupach. Ptak osiadły. Żyje w stadach. Cały rok przebywa w sąsiedztwie ludzi. Wiele młodych wróbli nie przeżywa pierwszej zimy. Jesienią młode wróble gromadzą się w noclegowiskach,

które zwykle znajdują się w gęstych krzakach, wysokich pnączach. To ptak naziemny i nadrzewny.

Owady i ich larwy, nasiona, owoce, pączki i zielone części roślin.

Gnieździ się w dziuplach, szczelinach, szparach i zakamarkach, głównie budynków mieszkalnych i zabudowań gospodarczych, czasem w gąszczu pnączy czy korony drzew. Gniazdo w takim przypadku ma kształt dużej kuli z bocznym wejściem. W pozostałych przypadkach gniazda nie są staranne i mają mało budulca. Gniazdo buduje samiec i samica.

Wróble pojawiały się wszędzie, gdzie ludzie zaczynali uprawiać rolę. Wiemy że tak było nawet 10-15 tysięcy lat temu.

W Polsce to najbardziej pospolity ptak osiadły. Ze względu na tępienie owadów, przyczynia się do ochrony sadów i ogrodów. Potrafi też wyrządzać szkody.

Mazurek (*Passer montanus*)

Szczególnie upodobał sobie nizinne tereny rolnicze. Mazurki z północy odbywają sezonowe wędrówki. Mazurek mniej niż wróbel jest związany z ludźmi. Mniej jest go w miastach. Zasiedla skraje pól i lasów, wsie, parki, aleje, ogrody. W Polsce do bardzo pospolity ptak.

Przebywa w grupach. Jest to gatunek osiadły, część prowadzi koczowniczy tryb życia. Lot mazurek jest falisty.

Mazurek zjada owady i inne bezkręgowce, nasiona, pączki roślin, owoce

Mazurek jest monogamiczny. Gniazduje w dziuplach, szczelinach skalnych, zakamarkach budynków, lubi budki lęgowe.

Rodziana: Łuszczaki

Zięba (*Fringilla coelebs*)

Zamieszkuje lasy i parki, jesienią także pola. W Polsce jest licznym ptakiem lęgowym. Występuje w lasach, zakrzewieniach, parkach, ogrodach.

Zięba jest ptakiem wędrownym. Przylatuje do nas w marcu i kwietniu, odlatuje we wrześniu i październiku na zachód lub południe Europy. Czasem, szczególnie samce, zimują w Polsce.

Otwarte, gniazdo o grubych ścianach buduje w rozmaitych miejscach. Zbudowane jest misternie z mchu i traw, zamaskowane pajęczynami, kokonami owadów, wyściełane włosiem, pierzem.

Gil (*Pyrrhula pyrrhula*)

W Polsce jest nielicznym ptakiem lęgowym, zimują u nas licznie ptaki z północy. Preferuje iglaste świerkowe i mieszane lasy, unika suchych lasów sosnowych.

Gile tworzą niewielkie stada. Jest ptakiem częściowo wędrownym. Latem jest bardzo płochliwy. Jest cichym ptakiem. Nie wyróżnia się charakterystycznym lotem.

Gil zjada nasiona, pąki, jagody. Szczególnie lubi czereśnie, nasiona jaworu, brzozy, olchy, dębu, buka, nasiona drzew iglastych. Lubi też wydziobywać nasiona dzikiej róży, głogu i jarzębiny.

Para dobiera się na co najmniej rok. Gniazdo zakłada na gałązkach świerku lub jałowca około 2 m nad ziemią. Zbudowane jest z suchych gałązek świerku, wysłane jest korzonkami, mchem.